

NEKE IZMJENE I DOPUNE U KANONSKOM PRAVU PREMA „ECCLESIAE SANCTAE”

Dr Franjo CVETAN

Papa Pavao VI izdao je na vlastitu pobudu apostolsko pismo *Ecclesiae Sanctae* 6. kolovoza 1966. na blagdan Preobraženja Gospodinova, kojim proglašuje propise za izvršenje saborskih dekreta i to: »Christus Dominus« o pastirskoj službi biskupa u crkvi, »Presbyterorum Ordinis« o službi i životu svećenika, »Perfectae caritatis« o obnovi redovničkog života i »Ad gentes divinitus« o misijskom djelovanju Crkve.¹ Apostolsko pismo je razdijeljeno na tri dijela. Prvi dio obuhvaća propise koji se odnose na pastirsku službu biskupa i na službu i život svećenika², drugi dio o obnovi redovničkog života a treći dio o misijskom djelovanju Crkve.

U samom apostolskom pismu stoji da propisi zadobivaju obaveznu snagu dana 11. listopada 1966. na blagdan Materinstva bl. Djevice Marije³.

U ovom predavanju osvrnut ću se nakratko i općenito samo na neke izmjene i dopune u kanonskom pravu koje donose propisi ovoga apostolskog pisma, a nalaze se u njegovom prvom dijelu, i to s razloga što mi kratkoća vremena određenog za ovo predavanje ne dopušta da opširnije govorim o svim izmjenama i dopunama.

1. DOKIDANJE PRAVA I POVLASTICA PRI PODJELBI SLUŽBI ILI NADARBINA

Prema dosadanjem kanonskom pravu biskup je u mnogim slučajevima bio ovisan pri podjelbi službi i nadarbina o drugim osobama bilo fizičkim bilo skupnim. To su tzv. patroni ili pokrovitelji. Ove su osobe imale pravo redovito na temelju natječaja da označe svećenika, a biskup je trebao, ukoliko su bili ispunjeni kanonski uvjeti, toga svećenika postaviti na odnosnu službu ili nadarbinu. To se u našim krajevima uglavnom odnosilo na postavljanje župnika. Tako se provodilo kroz stoljeća. Međutim takav se način, iako je možda u svoje vrijeme bio prikla-

1. Apostolsko pismo je objavljeno najprije 12. kolovoza 1966. u dnevniku *Osservatore Romano*, a zatim u službenom glasilu Svete Stolice u *Acta Apostolicae Sedis* u svesku od 24. listopada 1966. broj 11, str. 757—787.

2. Tekst ovoga dijela objavljen je u prijevodu na hrvatskom jeziku u *Vjesniku đakovačke biskupije*, broj 9-1966, str. 151—156 i broj 10-1966, str. 172—174.

3. Neobično je da je ovo apostolsko pismo prije stupilo na snagu nego je objavljeno u *Acta Apostolicae Sedis*.

dan i koristan za pravilno upravljanje neke župe, pokazao s vremenom štetnim. Zato je sabor odlučio: Episcopus, ut ministeria sacra inter sacerdotes suos aptius et aequius disponere valeat, necessaria libertate gaudere debet in officiis vel beneficiis conferendis, suppressis proinde iuribus seu privilegiis, quae eadem libertatem quoquo modo coarctent (Christus Dominus, n. 28). Posebno je sabor zaključio o postavljanju župnika na župu: Praeterea cum muneris parocialis tota ratio sit bonum animarum, quo facilius et aptius Episcopus ad provisionem parociarum procedere valeat, supprimantur, salvo iure Religiosorum, quaelibet iura praesentationis, nominationis vel reservationis, necnon, ubi existat, lex concursus, sive generalis sive particularis. (Christus Dominus, n. 31).

Na temelju ovih saborskih odredbi apostolsko pismo u broju 18. propisuje da zbog dobra duša biskup treba imati potrebnu slobodu, da može prikladno i pravično podjeljivati službe i nadarbine, pa i nedušobrižničke, sposobnijim duhovnicima. Zato se dokidaju sva dosadnja prava i sve povlastice na temelju kojih su fizičke ili skupne osobe sudjelovale pri podjelbi službi i nadarbina. Također se dokida i zakon o natječaju. Drugim riječima sada su sve službe i nadarbine slobodne podjelbe od strane biskupa (liberae collationis episcopi). To se u našim krajevima napose može naglasiti za imenovanje župnika.

2. PRESTANAK SLUŽBE ŽUPNIKA

1. — *Maknuće ili smjenjivanje (amotio) i premještaj (translatio)*. Po dosadašnjem kanonskom pravu jedni su župnici imali i uživali veću stalnost na svojoj župi, a drugi manju. Prema tome župnici su se dijelili na stalnosne odnosno nepremjesticke i na nestalnosne odnosno premjesticke. To je dolazilo do izražaja prigodom *maknuća* ili *smjenjivanja* župnika sa župe i prigodom *premještaja*.

Ako se župnik nije sam zahvalio na župi, već se što više protivio da bude *maknut*, tada je za njegovo smjenjivanje trebalo provesti upravni postupak. Za nepremjesticke župnike postupak je bio nešto teži i dosta neugodan (kk 2147-2156), dok je za premjesticke župnike postupak bio nešto lakši (kk 2157-2161).

Ako je pak dobro duša zahtijevalo da se *premjesti* župnika sa župe kojom je inače uspješno upravljao, na drugu župu i on se tome protivio, tada je trebalo razlikovati dva slučaja. Ukoliko se radilo o nepremjesticke župniku, biskup ga nije mogao premjestiti bez posebnog ovlaštenja Svete Stolice. Ako se radilo o premjesticke župniku, tada je biskup trebao provesti poseban postupak (kk 2162-2167).

Međutim, po saborskoj odredbi svi župnici bez razlike uživaju na župi onu stalnost, koju traži dobro duša (quam bonum animarum requirit). Na temelju toga sabor utvrđuje da je dokinuta razlika između nepremjesticke i premjesticke župnika. Ujedno sabor traži da se pojednostavni postupak za smjenjivanje i za premještaj župnika i da pri tome treba obdržavati naravnu i kanonsku pravičnost (Christus Dominus, n. 31).

Na temelju ove saborske odredbe apostolsko pismo u broju 20 u dva paragrafa donosi potrebne propise o maknuću odnosno smjenjivanju župnika i o premještaju župnika.

1) Biskup može zakonito *smijeniti* župnika sa župe kada god njegova služba, pa makar i bez njegove teške krivnje, postaje štetna ili barem bezuspješna, i to zbog kojeg razloga u pravu navedenog ili po biskupovu sudu zbog kojeg sličnog razloga. Ali biskup to može provesti samo po stanovitom postupku. Dok taj postupak ne bude uređen novim Crkvenim zakonikom, treba se sada služiti dosadanjim postupkom koji je određen za smjenjivanje premjestivih župnika (kk 2157-2161). Ovo vrijedi samo za svjetovne svećenike Zapadne Crkve. Dosadanje pravo u ovom predmetu za redovnike i za Istočnu Crkvu ostaje i dalje na snazi.

2) Ako dobro duša ili potreba odnosno korist Crkve to traži, biskup može *premjestiti* župnika sa župe kojom korisno upravlja na drugu župu ili na bilo koju drugu crkvenu službu. Ali ako se župnik protivi tome, za valjanost premeštaja mora se provesti isti postupak kao i kod smjenjivanja župnika. To znači, da postupak treba provesti po dosadanjim kanonskim propisima, koji su određeni za smjenjivanje premjestivih župnika (kk 2157-2161).

2. — *Zahvala (renuntiatio)*. Sabor je zaključio da se postojano zamoli župnika, koji ne može zbog otežane starosti ili zbog kojeg drugog teškog razloga propisno i plodonosno izvršavati svoju župničku službu, da se svojevóljno ili na biskupov poziv zahvali na službi. (Christus Dominus, n. 31). Apostolsko pismo pak propisuje u nešto ublaženom obliku, ali u stvari isto, da se župnici umoljavaju da svojevóljno podnesu biskupu zahvalu na službi do navršene 75. godine života. Biskup će iza toga ispitati sve okolnosti dotičnog župnika i mjesta i odlučiti će da li zahvalu prihvaća ili odgađa. (apost. pismo, br. 20 § 3).

Ovakva ili slična odredba dosada nije postojala. U zadnjih nekoliko desetljeća, koliko sam mogao pratiti, župnik se redovito sam zahvalio na župi i zamolio je umirovljenje. Ali radi nestašice svećenstva ostajao je u službi na župi do skrajnih granica svojih duševnih i tjelesnih sposobnosti i visoke starosti. U protivnom ukoliko je trebalo zbog opravdanih razloga prema konkretnom slučaju riješiti pitanje župničke službe, takvog se župnika ili ostavilo na župi u svojstvu župnika a u pomoć mu se pridijelio administrator in spiritualibus te materialibus ili ga se prema već spomenutim kanonskim postupcima maknulo sa župe.

3. DEKANSKA SLUŽBA

Po dosadanjim propisima bilo općim bilo biskupijskim dekani su redovito uglavnom imali na svom području nadzornu službu nad vjerskim životom i crkvenom stegom vjernika i duhovništva. Zato ih se s pravom nazivalo »oculi episcopi«.

Na saboru se raspravljalo i o dekanskoj službi, ali ta je služba samo uzgredno spomenuta, i to u saborskom dekretu Christus Dominus u broju 30, gdje se inače opširnije govori o župničkoj službi. U točki 1 stoji: *quapropter (parochi) cum aliis parochis collaborent necnon cum sacerdotibus, qui munus pastorale in territorio exercent (uti sunt e. g. Vicarii*

Foranei, Decani) vel operibus indolis supraparocialis sunt addicti, ut cura pastoralis in dioecesi unitate non careat atque efficacior reddatur. Već se iz ovoga vidi da je sabor naglašavao da dekanska služba mora biti pastirska služba. To je konkretnije izraženo u apostolskom pismu u broju 19 § 1, gdje stoji da se među bliže suradnike biskupove ubrajaju oni svećenici koji obavljaju *pastirsku službu* iznadžupskog značenja, a to su dekani. Za tu službu neka se postavljaju svećenici koji se više odlikuju znanjem i apostolskom revnošću i koji će moći na prikladan način promicati i voditi zajedničko pastirsko djelovanje na području koje im je povjereno. Tako propisuje apostolsko pismo. Prema tome se može reći da je sada dekanska služba *prvotno* pastirska, a istom *drugotno* kao nuzgredno nadzorna. Ali zato se ipak ni jedna ni druga ne bi smjela zanemarivati ili jedna drugoj u njihovom izvršavanju biti na uštrb. Kako, u kojem obliku i u kojem opsegu će dekani obavljati na svom području iznadžupsku pastirsku službu? To se još ne zna. U tu svrhu ipak će biti potrebne neke smjernice i upute barem okvirne. Moguće da će ih Sveta Stolica izdati. Ali smatram da će to trebati učiniti biskup za svoje područje uz pomoć i savjet svojih suradnika i eventualno Biskupske konferencije za sve biskupije tako da ipak dekanska pastirska služba bude u svim biskupijama više-manje jedinstvena. Za to će trebati više godina i proučavanja i sticanja iskustva, dok se ne dođe do onog pravog načina dekanske pastirske službe da dušobrižništvo u biskupiji bude jedinstveno i što uspješnije.

Dosada su dekani postavljeni na neodređeno vrijeme, ali biskup ih je mogao bez daljnjega (ad nutum) smijeniti. Apostolsko pismo pak propisuje u istom broju 19 § 2 da se dekani postavljaju na određeno vrijeme, koje treba odrediti posebnim zakonom. Ipak ih biskup može bez daljnjega smijeniti. Tako je propisano sigurno radi toga, da se njihova služba može što bolje i što korisnije odvijati.

Ipak apostolsko pismo u istom paragrafu donosi jedan izriječkom određeni propis, a to je da je korisno da biskup sasluša dekana kada se radi o imenovanju, premještanju ili smjenjivanju župnika na području njegovog dekanata.

4. OPROSNA VLAST DIJECEZANSKIH BISKUPA

Sabor je raspravljao i o vlasti dijecezanskih biskupa. Između ostalog što je na saboru zaključeno o vlasti dijecezanskih biskupa stoji i ovo: *Singulis Episcopis diocesanis facultas fit a lege generali Ecclesiae in casu particulari dispensandi fideles in quos ad normam iuris exercent auctoritatem, quoties id ad eorum bonum spirituale conferre iudicent, nisi a Suprema Ecclesiae Auctoritate specialis reservatio facta fuerit* (Christus Dominus, n. 8, b). U vezi s ovom saborskom odredbom papa Pavao VI izdao je na vlastitu pobudu apostolsko pismo »De Episcoporum muneribus« 15. lipnja 1966, kojim donosi propise kako će se biskupi služiti vlašću podjeljivanja oprosta od općih crkvenih zakona⁴. U njemu je također objavljen popis svih onih općih zakona od kojih biskupi ne

4. Ovo je apostolsko pismo objavljeno 18. lipnja 1966. u dnevniku *Osservatore Romano*, a proglašeno je u *Acta Apostolicae Sedis*.

moгу podjeljivati oproste nego su pridržani vrhovnoj crkvenoj vlasti, i donosi propise za pravilnu uporabu vlasti o ovom predmetu. Ovo se apostolsko pismo odnosi samo na Zapadnu Crkvu i ima snagu dok ne bude proglašen novi Crkveni zakonik. U samom pismu je određeno da propisi sadržani u njemu stupaju na snagu 15. kolovoza 1966. Njihovo praznovanje (vacatio), dakle, trajalo je samo dva mjeseca. Ovo je apostolsko pismo »De Episcoporum muneribus« uvršteno kao njegov sastavni dio u apostolsko pismo »Ecclesiae Sanctae« pod brojem 6, o kojem inače sada govorim.

O oprosnj vlasti biskupa iznosim ukratko samo ono, što će dušobrižnom svećenstvu biti od koristi u njihovoj pastirskoj službi. Propisi ovog apostolskog pisma odnose se samo na vlast dijecezanskog biskupa o podjeljivanju oprosta od stegovnih općih crkvenih zakona i to onih koji nešto zapovijedaju ili zabranjuju. Nikako se pod pojmom »oprost« odnosno »podijeliti oprost« od nekog zakona ne smije podrazumijevati podjelba nekog dopuštenja, ovlaštenja ili određenja. Nadalje pod nazivom »dijecezanski biskup« dolazi ne samo sjedišni biskup nego i apostolski vikari i prefekti, apostolski upravitelji permanenter constituti i samosvojni prelati i opati.

Nakon toga su u apostolskom pismu pod dvadeset brojeva navedeni iscrpno opći crkveni zakoni od kojih dijecezanski biskupi ne mogu podijeliti oprost nego su pridržani vrhovnoj crkvenoj vlasti. Neću ovdje nabrajati sve slučajeve, nego samo one koji se mogu desiti u dušobrižništvu. A to su ovi:

1) Đakonima i svećenicima od obveze celibata ili od zabrane sklopiti ženidbu, pa makar su i zakonito povraćeni u svjetovnjački stalež.

2) Od ženidbene zapreke dobi, ukoliko manjak dobi prelazi godinu dana.

3) Od zapreke đakonata, svećeništva i svečanog redovničkog zavjetovanja.

4) Od zapreke zločina, o kojemu je riječ u kan. 1075, 2 i 3.

5) Od zapreka krvnoga srodstva u izravnoj lozi i u pobočnoj lozi do drugog koljena pomiješano s prvim.

6) Od zapreke tazbine u izravnoj lozi.

7) Od svih ženidbenih smetnja u koliko su vezane s mješovitim ženidbama, a ne mogu se obdržavati uvjeti navedeni pod I. u Naputku Svetog zbora za nauku vjere o mješovitim ženidbama od 18. ožujka 1966.

8) Od bitnog oblika sklapanja ženidbe.

9) Od obnove privole u ukrepljenju ženidbe u korijenu u slučajevima:

a) kada se traži oprost od ženidbene smetnje, koji je pridržan Svetoj Stolici;

b) kada se radi o ženidbenoj smetnji naravnog ili božanskog prava koja je već prestala i

c) kada se radi o mješovitim ženidbama, jer nisu bili obdržavani uvjeti u Naputku Svetog zbora za nauku vjere spomenutom pod brojem 7.

5. BISKUPIJSKA KURIJA

U saboru se također raspravljalo o obnovi i o preuređenju biskupijske kurije kao središnje ustanove pomoću koje biskup upravlja svojom biskupijom. U dekretu *Christus Dominus* u broju 27 stoji: *Curia diocesana ita ordinetur ut aptum instrumentum Episcopo fiat, non tantum ad diocesim administrandam, sed etiam ad opera apostolatus exercenda*. Ipak se još ne zna kako i u kojem opsegu će se provesti obnova biskupijske kurije. Ali apostolsko pismo »*Ecclesiae Sanctae*« donosi nove propise o ovlastima pomoćnih biskupa; zatim propise o novim pravnim ustanovama, koje pripadaju biskupijskoj kuriji a to su biskupski vikari, svećeničko vijeće i pastoralno vijeće. O svakom ću progovoriti samo kratko i općenito.

1. — *Ovlasti pomoćnih biskupa*. Po dosadanjem pravu pomoćni biskupi kao takovi nemaju nikakve poglavarске vlasti, nego samo toliku koliku mu je povjerio sjedišni biskup. Ali ako ga sjedišni biskup imenuje generalnim vikarom, tada kao generalni vikar uživa redovnu zamjeničnu poglavarску vlast.

Na temelju saborskih zaključaka sadržanih u dekretu *Christus Dominus*, broj 25 i 26 naše apostolsko pismo u broju 13 donosi propise o ovlastima pomoćnih biskupa.

Najprije se naglašava da se u biskupiji postave pomoćni biskupi kada god to traže prave potrebe apostolata, i ujedno da im se dadu potrebne ovlasti da povjerenu službu mogu s uspjehom obavljati. Izriječno se naređuje da dijecezanski biskup mora postaviti pomoćnog biskupa za generalnog vikara ili za biskupskog vikara. Posebice se iznosi želja saborskih otaca da bi se dostatno pobrinulo za opće dobro biskupije i da bi se osiguralo dostojanstvo pomoćnog biskupa, da se za upražnjenja biskupske stolice pomoćnom biskupu povjeri uprava biskupije od onih koji imaju to pravo. Ukoliko ga nadležna vlast nije izabrala za kapitularnog vikara, ipak kroz to vrijeme ne gubi vlasti i ovlaštenja što ih je po pravu uživao kao generalni vikar ili kao biskupski vikar za vrijeme popunjene biskupske stolice. Tu vlast uživa dok novi biskup ne uđe u posjed svoje biskupije, a ima je izvršivati u punoj slozi s kapitularnim vikarom. Ova je uredba nova, jer prema dosadašnjem pravu vlast generalnog vikara utrnuje samim upražnjenjem biskupske stolice.

2. — *Biskupski vikari*. Sabor je ustanovio novu službu *biskupskog vikara* (*Christus Dominus*, n. 27). Propise o toj ustanovi donosi apostolsko pismo pod brojem 14. Sabor je ustanovio ovu službu zato da biskup može na što bolji način izvršivati pastirsku upravu biskupije. Zato biskup može već prema potrebi postaviti jednoga ili više biskupskih vikara. Postavljaju se ili u određenom dijelu biskupije ili za određenu vrst poslova ili za vjernike određenog obreda. Uživaju na temelju samog prava redovnu zamjeničku vlast kao i generalni vikar. Stoga u granicama njihove nadležnosti pripadaju im uobičajena ovlaštenja koja Sveta Stolica daje biskupu. Biskupski vikari, koji nisu pomoćni biskupi, imenuju se na određeno vrijeme, koje treba u ispravi imenovanja označiti, ali ih biskup može bez daljnjega (*ad nutum*) maknuti sa službe. Upraznjenjem biskupske stolice prestaje tim samim njihova služba, osim ako nisu pomoćni biskupi. Ipak je veoma prikladno radi dobra biskupije da

se kapitularni vikar njima služi kao svojim delegatima u okviru službe, koju su kao biskupski vikari obavljali za vrijeme popunjene biskupske stolice.

3. — *Svećeničko vijeće*. Nova saborska ustanova je *svećeničko vijeće*, tj. zbor ili senat svećenika koji bi mogao uspješno pomagati svojim savjetima biskupa u upravi biskupije (Presbyterorum ordinis, n. 7). O toj ustanovi donosi propise apostolsko pismo pod brojem 15. Svrha je ove ustanove da biskup sasluša svećenike vijećnike, s njima razgovara i pita ih za savjet o svemu onome što se odnosi na potrebe dušobrižništva i dobra biskupije. To vijeće ima samo savjetodavni glas. Način i oblik kako se ima uspostaviti to vijeće, odredit će dijecezanski biskup. Ali članovi vijeća mogu biti ne samo svjetovni svećenici nego i rodovnici, ako djeluju u dušobrižništvu ili se bave djelima apostolata. Upražnjenjem biskupske stolice vijeće prestaje svojim djelovanjem. Ali uz odobrenje Svete Stolice u posebnim prilikama i okolnostima može ga potvrditi kapitularni vikar ili apostolski upravitelj biskupije već prema tome tko je od ove dvojice u upravi biskupije. Kada pak dođe novi dijecezanski biskup, on će ustanoviti novo svećeničko vijeće.

Iz svrhe vijeća zaključujem da će ono svojim savjetima pomagati biskupa u praktičnim i konkretnim pitanjima u upravi biskupije s osobitim obzirom na dušobrižništvo. Smatram da biskup ne će samo po svojoj volji i prema potrebi sazivati vijeće na savjetovanje nego da će i u novom Crkvenom zakoniku biti kod pojedinih biskupovih čina, koji se odnose na dušobrižništvo, izrijeком određeno da mora pitati vijeće za savjet.

4. — *Pastoralno vijeće*. Sabor je veoma preporučio da se u svakoj biskupiji ustanovi *pastoralno vijeće* (Christus Dominus, n. 27). Apostolsko pismo donosi propise o toj ustanovi u broju 16. Svrha je ovog vijeća da istražuje i raspravlja o svemu onome što se odnosi na pastirske poslove i o tome stvara praktične zaključke da bi se promicala usklađenost života i djelovanje Božjega naroda s evanđeljem. Ipak u svemu tomu vijeće ima samo savjetodavni značaj. Članovi su vijeća svećenici, redovnici i svjetovnjaci.

Kako se iz ovoga razabire, vijeće se treba baviti zapravo studijskim radom. Zato će moći pozivati na suradnju ustanove ili stručnjake koji bi mogli pomoći u rješavanju pojedinih pitanja.

6. ZAKLJUČAK

Evo, iznio sam neke nove propise kojima se mijenjaju ili nadopunjavaju dosadašnje kanonske odredbe odnosno pravne ustanove. Nisam ulazio u njihovu prikladnost i shodnost. To nije bilo ni potrebno. Svrha mi je bila da dadem o njima samo neki prikaz i to u glavnim crtama.

Samo apostolsko pismo ne kaže da su ti propisi konačni, već naprotiv, da su privremeni i da su dani na pokus. Život će, dakle, pokazati da li su ti propisi prikladni i svrsishodni. Njihova primjena u našem djelovanju pokazat će da li se ostvaruje ona korist oko spasavanja duša koju Crkva očekuje. U protivnom slučaju trebati će ih mijenjati i tra-

žiti nove smjernice i nove načine. Zato Crkva očekuje da svi mi pod vodstvom svojih biskupa ozbiljno prionemo poslu sa svim marom i dušobrižničkom razboritošću oko spasavanja duša na temelju ovih novih propisa. Ali ako opazimo da se ne postizava svrha, i primijetimo zbog kojih se razloga ne postizava, treba o svemu tome obavijestiti biskupe. Njihova će pak dužnost biti da o svemu izvijeste Svetu Stolicu i da od nje očekujemo nove smjernice i nove propise, da zaista sve bude na veću slavu Božju a na spas duša.

SUMMARIUM

Auctor huius relationis determinatum prosequitur finem: quae pro pra-xi magis notatu digna sunt ex Litteris Apostolicis »Ecclesiae sanctae« eruerent. Haec respiciunt: officiorum ac beneficiorum deinceps liberam collationem, parochorum tum amotionem tum translationem prout animarum bonum exigit, pastoralementem characterem officii decani, facultates quasdam dispensandi Episcopis concessas, quae parochis saepius occurrere videntur, tandem curiae dioecesanae novam ordinationem structuralem. Omnium harum mutationum praecipua causa assignatur: quod animarum bonum exigit hoc re vera et obtinere omnibus cordi esse debet.